

- ¹ Luis Reau. L'Art Russe.— Paris, 1921.— P 98–99.
² Caix de Saint Aymour. Anne de Russui, reine de France et comtesse de Valois au XI-e siecle.— Paris, 1896.
³ Жуковський А. Франція й Україна. Енциклопедія українознавства.— Париж-Нью-Йорк, 1980.— Т. 9.— С. 3535.
⁴ Les Archives Ukrainiennes en France. 1949–1954. Український Архів у Франції.— Paris-Париж. 1954.
⁵ Котович Л. Українська еміграція у Франції // Тризуб (Париж). 1925.— №1.— С. 10.
⁶ Бібліотека імені Симона Петлюри в Парижі // Там само.— 1928.— №20–21.— С. 37.
⁷ Париж — Олександрів Штулеві: збірник на пошану Олега Штуля-Ждановича.— Париж, 1986.— 352 с.
⁸ До зсього українського громадянства // Календар-альманах на 1957 рік.— Париж, 1956.— С. 166.
⁹ Власна друкарня // Українське Слово (Париж).— 1961.— 8 січня.
¹⁰ О.Б. «Українське Слово» під час війни // Там само.

Марина Палієнко

СКАРБНИЦЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ В США
 (З ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЮ-АРХІВУ
 ІМ. Д. АНТОНОВИЧА УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК)

Одним з найбільших архівних осередків, створених українцями в еміграції, є Музей-архів Української Вільної Академії Наук, який сьогодні знаходиться у Нью-Йорку. Започатковано збирання цієї колекції у Німеччині 1945 р. з ініціативи українських вчених, що внаслідок подій Другої світової війни опинилися на Заході. 16 листопада 1945 р. в Авґсбурзі (Німеччина) була заснована Українська Вільна Академія Наук (УВАН), яка визначила своїм завданням сприяння розвитку української науки у позбавленому догматів комуністичної ідеології світі. Ще за місяць до цієї події, 10 жовтня 1945 р. за дорученням Українського музею у Празі в Авґсбурзі було також засновано Український музей, який після утворення Академії став одним з її структурних підрозділів.

«Треба подивляти сміливість задуму, бадрість духа, здоровий оптимізм і політичну передбачливість засновників УВАН, які в кількості 12-ти представників різних галузей науки зібралися в Авґсбурзі 16 листопада 1945 року на першу організаційну нараду, — відзначав Президент УВАН Олександр Ахримович у своєму нарисі з приводу 20-ліття діяльності академії. — В тих трудних повоєнних умовах треба було розв'язати важку проблему об'єднання українських вчених, розкиданих по різних окупаційних зонах і знайти, можливо на той час, форму організації наукової роботи»¹.

Першим президентом УВАН було обрано відомого історика та громадсько-політичного діяча проф. Дмитра Дорошенка, віце-президентом проф. Леоніда Білецького, генеральним

секретарем проф. Ярослава Рудницького. Ще в Німеччині було організовано роботу секцій та комісій УВАН (у тому числі — мистецтвознавства, української історії, орієнталістики, літературознавства, мовознавства, книгознавства, етнографії, географії, фізики, біології та економіки), які продовжили свою діяльність згодом на північноамериканському континенті. За п'ять років праці в Європі на засіданнях УВАН було виголошено близько 400 наукових доповідей, опубліковано 58 праць. Крім того, було засновано три науково-дослідні інститути та розгорнуто за зразком Музею визвольної боротьби України у Празі діяльність по комплектуванню Музею-архіву УВАН.

Як відзначалося в укладеному 1965 р. В. Міяковським, О. Волошиною та Т. Іванівською нарисі з нагоди 20-літнього ювілею діяльності Музею-архіву УВАН, сама ідея Музею-архіву як центрального сховища для збирання і збереження матеріалів з історії української еміграції виникла відразу по закінченні Другої світової війни. «Ще в дорозі до пізніших місць розселення в Німеччині, в Судетському містечку Вімперку (Вінтенберг) в травні 1945 р. на підставі мандату празького Музею Визвольної Боротьби придбані були перші експонати майбутнього Музею УВАН: українські календарі, видані І. Штайнбреном в цьому місті на початку ХХ сторіччя, а в баварському селищі Трансфельдені від автора — рукописна збірка поезій Юрія Чорного, поета «празької школи» з його автобіографією і фото. Цим покладено початок з одного боку фонду друкованих видань і з другого — майбутнього літературного архіву»².

Першим «приміщенням» українського Музею-архіву було «пуделко з американських продуктів» у таборі переміщених осіб Сомме-Казерне (м. Авгсбург), що зберігалось під сходами одного з блоків. Яскрава картина діяльності В. Міяковського щодо збирання та збереження експонатів для майбутньої колекції УВАН подана Юрієм Лавриненком у спогадах «Від пуделка до будинку з колонами (Етюд про один культурний подвиг)». Згадуючи події 1946 р., Ю. Лавриненко описує одну із своїх зустрічей з В. Міяковським у таборі переміщених осіб, коли останній на запитання Лавриненка про місце знаходження «славетного Музею-Архіву» відповів, що «він вже має своє власне приміщення — пуделко з-під американських продуктів». Повісивши Ю. Лавриненка сходами вниз, В. Міяковський «перед вихідною брамою корпусу завернув круто в глухий кут просто під сходи, де самотньо стояло славетне «пуделко» у вигляді величезної, збитої із дощок скрині. Скриня була повна до вінця. Без натяку на жарт, учений директор Архіву заявив: «Тут поки що містяться зародки тільки двох основних відділів майбутнього Музею-Архіву майбутньої УВАН»³.

Розглядаючи історію створення Музею-архіву УВАН, простежуючи основні етапи формування його колекції в Європі та США, нам вдалося встановити, що важливу роль у його діяльності відіграли відомі громадські діячі та науковці, зокрема, В. Дорошенко, А. Животко, Л. Бачинський, М. Марковський, І. Коровицький. Однак, без перебільшення можна стверджувати той факт, що визначальний внесок у створення та становлення Музею-архіву було зроблено Володимиром Міяковським (1888–1972). Ім'я цієї непересічної особистості, вченого-літературознавця, історика, архівіста та археографа, упродовж багатьох десятиліть замовчувалося радянською історіографією. Між тим його праці продовжували публікуватися на сторінках українських еміграційних видань, зокрема, журналів «Український історик», «Сучасність», «The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences» та ін. У 1984 р. у серії «Джерела до новітньої історії України» УВАН у США вийшло у світ фундаментальне видання «Володимир Міяковський. Недруковане і забуте: Громадські рухи дев'ятнадцятого століття, новітня українська література» за редакцією Марка Антоновича⁴.

В Україні ж творчий та життєвий шлях вченого став предметом спеціальних досліджень тільки останнім часом. Серед праць, присвячених діяльності Володимира Варла-

мовича, слід відзначити нариси Сергія Білокочя «Тасмниці архівів не вічні...»⁵ та Грини Матяш «Вадим Модзалевський і Володимир Міяковський: співпраця на ниві архівістики»⁶.

В. Міяковський у процесі формування української архівної інституції загальнонаціонального значення за кордоном у повній мірі використав свій досвід, набутий під час довголітньої роботи в київських архівних установах (у період між 1918–1930 рр. він був спочатку співробітником Архівно-бібліотечного відділу Головного управління мистецтв і національної культури, згодом очолював Архівне управління УСРР та Київський центральний історичний архів ім. В.Б. Антоновича). Саме завдяки натхненній роботі вченого — творця і довголітнього директора Музею-архіву УВАН, останній перетворився на один з найбільших документальних центрів України за кордоном.

Характеризуючи внесок Володимира Міяковського у становлення УВАН в цілому, та її Музею-архіву, зокрема, Марко Антонович відзначав: «В. Міяковський, крім того, що був визначним дослідником громадських рухів 19 сторіччя на Україні та непересічним літературознавцем, був також зразковим архівістом і бібліографом. Ще наприкінці 1945 року він заснував при УВАН Архів-Музей і Бібліотеку, які завдяки його вкладові праці швидко розрослися та існують дотепер як найкращі установи такого роду поза межами України. В. Міяковському, очевидно, належить також ініціатива у віднайденні самої назви «Українська вільна академія наук», в чому його підтримав Петро Курінний. Принаймні автор цих рядків вперше почув проєкт назви УВАН саме від Володимира Варламовича»⁷. У свою чергу Юрій Луцький називав Володимира Міяковського «серцем» УВАН та «душею» її музею-архіву⁸. За оцінкою Юрія Лавриненка, Міяковський був «організатором та ініціатором усього архівного руху» та робив все можливе для поповнення фондів архіву новими надходженнями⁹.

З самого початку Музей-архів поставив собі за мету збирати матеріали для майбутніх сховищ вільної України. У порозумінні з іншими українськими бібліотеками та музеями, які в той час діяли на терені окупованої Німеччини, Музей-архів УВАН розгорнув працю по збиранню друкованих та архівних матеріалів з історії української еміграції, причому друковані видання збиралися у кількох примірниках з метою передачі їх згодом до бібліотечних осередків в Україні. Упродовж 1945–1949 рр.

Музеєм-Архівом було зібрано до 90% всієї друкованої продукції української еміграції американської зони окупації Німеччини. Архівну колекцію поповнювали матеріали ліквідованих таборів (Ашафенбург, Берхтесгаден, Ганау, Регенсбург).

За даними, наведеними Володимиром Маруляком у книзі «Українська еміграція в Німеччині та Австрії по другій світовій війні», співробітниками Музею-архіву в Ашгсбурзі до січня 1948 р. було зібрано 29 620 одиниць друкованих видань, з числа яких згодом 629 примірників було передано до Ватиканської бібліотеки¹⁰. У цей період при УВАН діяло Товариство з охорони пам'яток на чужині, члени якого збирали друковані та рукописні матеріали, а також музейні експонати в трьох збірних пунктах (Ашгсбург, Ашафенбург, Берхтесгаден).

Згодом, у зв'язку з переїздом більшої частини українських науковців на північноамериканський континент, у США та Канаді постали окремі самостійні територіальні відділи УВАН. Канадський осередок УВАН був сформований у 1949 р. у Вінніпезі, куди ще в листопаді 1947 р. переїхав тогочасний президент Академії Дмитро Дорошенко. Невдовзі до Канади прибули також віце-президент УВАН Л. Білецький та генеральний секретар Я. Рудницький. Так постала УВАН у Канаді (*The Ukrainian Free Academy of Sciences in Canada*), при якій було засновано бібліотеку, архів та Український військовий музей (в основу колекції останнього було покладено зібрання генерала М. Садовського)¹¹.

Однак значна частина науковців, що брала участь у діяльності УВАН в Європі наприкінці 1940 — на початку 1950-х рр. переїхала не до Канади, а до Сполучених Штатів Америки. 15 квітня 1950 р. у Нью-Йорку відбулися організаційні збори членів і співробітників УВАН, а 15 грудня того ж року статут УВАН у США (*The Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the U.S.*) був офіційно затверджений американською владою. Першим президентом УВАН у США було обрано проф. Михайла Ветухова. Структура УВАН у США була в основному побудована за зразком Української Академії наук у Києві. За статутом УВАН поділялася на відділи: історично-філологічно-філософський, правничо-економічний, природничих і медичних наук, фізико-хімічно-математичний і технічних наук. У свою чергу відділи поділялися на окремі секції і комісії; як самостійні структурні підрозділи функціонували Інститут шевченкознавства, Мистець-

ка кураторія, а також Бібліотека та Музей-архів, які було упродовж 1950–1952 рр. заходами В. Міяковського перевезено з Німеччини до США.

Активну роль у відновленні діяльності Музею-архіву УВАН у США відіграли В. Міяковський, Л. Биковський, Т. Олесіюк і В. Шугасвський. Значну допомогу на першому організаційному етапі надав Мирон Сурмач, який виділив для збереження матеріалів місце в своєму будинку в Нью-Йорку; згодом об'єднання українських емігрантів «Самопоміч» надало для УВАН та Музею-архіву кімнати у своєму помешканні, на адресу якого й надходили з Німеччини перші пакунки з матеріалами. З подякою згадував В. Міяковський імена Мирона Сурмача, Каленика Лисюка та Петра Задорецького, які сприяли розгортанню діяльності Музею-архіву у США¹². Згодом, з ініціативи О. Зінкевича у Балтиморі за окремим статутом почав діяти Студентський Архів-музей як автономна філія УВАН. У 1961 р. УВАН було придбано власне приміщення у Нью-Йорку (206 West 100th Street, New York, N.Y. 10025), де з того часу зберігається й колекція Музею-архіву.

У 1966 р. Музею-архіву УВАН було надано ім'я Дмитра Антоновича, визначного організатора музейно-архівної справи в еміграції, директора Музею визвольної боротьби України у Празі. В. Міяковський, у своїй монографії, присвяченій життю та діяльності Д. Антоновича, відзначав, що «ні в одній галузі Дм[итро] Володимирович зі своїми помічниками не досяг таких величких наслідків як саме у створенні Національного Музею-Архіву в формі Музею Визвольної Боротьби України у Празі»¹³. Вважаючи важливим обов'язком українського суспільства збереження пам'яті про діячів, які зробили вагомий внесок у розвиток української культури в еміграції, Міяковський підкреслював: «В цьому пляні у двадцятиріччя з дня смерті Дмитра Володимировича Антоновича сталася постанова Української Вільної Академії Наук у США про надання його імені установі, що поставила собі за мету продовжити його роботу і зберігати пам'ять по його невтомній і плідній діяльності — в Музеї-Архіві імені Дмитра Антоновича Української Вільної Академії Наук»¹⁴.

У цей період остаточно склалась і структура Музею-архіву, оформились три його основні відділи: 1) друкованих видань і книжкових колекцій, 2) рукописних пам'яток та архівних колекцій, 3) речових пам'яток і музейних колекцій.

Основу зібрання *відділу друкованих видань і книжкових колекцій* становили книжкові та періодичні видання української еміграції 1945–1949 рр., перевезені до США з Німеччини. Особливістю нового етапу в історії Музею-архіву було те, що до складу його колекції надходили великі збірки та бібліотеки від окремих осіб. Серед них: колекція Георгія Вернадського, унікальна колекція Андрія Жука, що складалася з українських видань періоду Першої світової війни та перших повоєнних років, збірки О. Скорописа-Йолтуховського, Д. Солов'я, С. Шрамченка, М. Ветухова та ін. Крім того, тут було зібрано літературу з українознавства, шевченкознавства, праці з проблем історії, археології, мистецтвознавства та ін. У 1965 р. у цьому відділі було понад 14 тис. одиниць зберігання.

До відділу *рукописних пам'яток та архівних колекцій* були передані на зберігання рукописи творів відомих українських письменників та науковців, зокрема, Ю. Клена, У. Самчука, Д. Гуменної, О. Косач-Кривинюк, архіви МУР (Мистецького українського руху), композитора Павла Печеніги-Углицького, Никифора Григор'єва, Володимира Дорошенка, Юрія Тищенка, Євгена та Левка Чикаленків та ін.

Відділ *речових пам'яток і музейних колекцій*, започаткований у Німеччині картинами та малюнками Миколи Шрамченка, Мирослава Радиша, Юрія Павловича, поповнився у США великою колекцією картин Володимира Винниченка, переданою Музею-архіву проф. Г. Костюком, колекціями Володимира Кивелюка, Ганни Журко, Марії Кобринської та ін. Крім того, у відділі зберігаються картини та скульптури українських майстрів, колекції географічних карт, поштових листівок, афіш, фотографій (останні значною мірою ілюструють побут та життя українців у таборах переміщених осіб кінця Другої світової війни).

Слід відзначити, що у 1960-х рр. відбувалося інтенсивне поповнення усіх відділів Музею-архіву УВАН. У звіті за 1966–1968 рр., надрукованому у першому числі бюлетеню «Вісті УВАН», наводилися статистичні дані, які характеризували динаміку комплектування музею новими матеріалами. Згідно до цих даних, щорічно колекція Музею-архіву УВАН збільшувалась у середньому на 10 тис. одиниць зберігання. Зокрема, за вказані три роки найбільше надійшло періодичних видань — 23 492 од., крім того рукописних матеріалів — 6 044 од., книг — 4 434 од., ілюстративних

матеріалів — 2 939 од., інших — 2 755 (всього — 39 664 од. зб.)¹⁵. У цей час у Музеї було засновано окремі іменні фонди, серед яких: Фонд Олекси Теремуса (відомого громадського, кооперативного, культурного й церковного діяча з Холмщини); Фонд ім. Микити Шаповала (книжки, газети і рукописні матеріали, загалом 3 412 од. зб., передані інженером С. Зеркалем). У червні 1966 р. від Д. Солов'я надійшла цінна колекція матеріалів з табору українських військовополонених часів Першої світової війни у Рапштаті (Німеччина). У жовтні того ж року Музей поповнився цінною колекцією Світозара Драгоманова, яка складалася з комплекту женецької «Громади», літератури про М.П. Драгоманова (49 назв), рукописів праць С. Драгоманова (61 од.). У квітні 1968 р. спеціально створена комісія прийняла на зберігання до Музею архів та бібліотеку відомого поета Євгена Маланюка (283 од.)¹⁶.

Під керівництвом В. Міяковського у Музей-архіві була розгорнута інтенсивна робота із систематизації, класифікації, описування та каталогізації матеріалів. Співробітники Музею-архіву працювали над створенням єдиного каталога друкованої продукції, до якого окремо укладалися іменні, географічні та тематичні індекси. Крім того, Музей-архів брав участь у організації та проведенні тематичних історичних, літературних та мистецьких виставок та експозицій, надавав матеріали дослідникам для використання у наукових працях.

Серцем і душою архіву у цей період продовжував залишатися Володимир Міяковський, який до останніх років життя постійно піклувався про поповнення його колекцій та координував, спрямовував і власним прикладом надихав на самовіддану працю своїх колег. Цінну інформацію про діяльність В. Міяковського на посаді директора Музею-архіву УВАН у США у 1960-х рр. містять його листи до Олекси Ізарського. Вони свідчать про те, що Володимир Варлаамович продовжував плідно збирати документальні та бібліотечні матеріали і в США. Зокрема, у листі до О. Ізарського від 18 липня 1962 р. В. Міяковський писав: «Маючи досить місця в новому будинку УВАН, я займався поповненням прогалин в наших колекціях. Це вимагає великої писанини. Правда, весь час доводилося багато писати до всяких видавництв, редакцій і авторів, бо, не зважаючи на проголошення нами обов'язку для всіх, причетних до появи книжок, і не зважаючи на авторитетні підтримки відповідних центральних органів, рідко хто

надсилає систематично всі видання (крім газет і журналів, які вступають до нас акуратно, за винятком Австралії, з якої все ж одержуємо дещо, але бічними шляхами)». У наступному листі, від 7 вересня 1962 р., Володимир Варлаамович відзначає: «Цей рік два нам великий здрив у поповненнях колекцій, і не тільки книжкових, а й архівних і музейних: маємо тепер Гніядовського, Мегника, Кіндзарєвського-Пастухова, Петра Холодного»¹⁷. У листі від 12 жовтня 1962 р. В. Міяковський повідомляв О. Ізарського про те, що УВАН організовано виставку графічних творів краківського архітектора Антона Вариводи, який передав до колекції музею альбом 1919 р. з портретами, віршами та записами українців, інтернованих у таборі Домб'є під Краковом (Польща), серед яких були такі відомі діячі, як Кирило Студинський, Володимир Старосольський, Володимир Охримович, Костянтин Богачевський та ін.

Вибачаючись за перерву у листуванні, Міяковський пояснював це Ізарському у листі від 27 липня 1963 р. своєю великою завантаженістю роботою в музеї: «Отже останні місяці пішли в мене виключно на роботу в Музеї. Нічим іншим я не в стані був займатися, відклав усю свою не тільки переписку з милими кореспондентами, але й розпочаті літературні праці. Одноманітність праці страшно мене стомлювала, я встигав лише дещо прочитати перед сном, а вранці вже з 1/2 на 9 на роботі в музеї і з невеличкими перервами на сніданок і обід до 9 веч[ора] або й довше не вилазив нікуди з нашого нового розкішного будинку»¹⁸.

На сучасному етапі основним завданням Музею-архіву УВАН продовжують залишатися збирання, систематизація та збереження усіх пам'яток перебування українців поза межами України — друкованих, рукописних і речових. В архіві зібрано не тільки окремі примірники авторських рукописів, листування відомих представників української еміграції, але й великі колекції документів різних установ та громадських організацій, які були засновані українцями. Тут зберігаються особові архіви В. Дорошенка, С. Онацького, Л. Виковського, Л. Чикаленка, С. Драгоманова, Ю. Тищенко, М. Шаповала, С. Маланюка, Н. Полонської-Василенко, А. Животка, О. Йолтуховського та ін. Унікальною є колекція українських періодичних видань, що виходили у 1920–1940-х рр. у Києві, Львові, Відні, Варшаві, Берліні, Парижі, Женеві тощо.

Сьогодні директором Музею-архіву є відомий вчений, віце-президент УВАН В. Омель-

ченко. За даними, опублікованими Л. Винаром у 1995 р. у путівнику по українських архівах, бібліотеках та музеях у США, колекція книжок, періодичних видань та речових пам'яток Музею-архіву УВАН становить понад 55 000 од. зб.; крім того, тут представлено понад 300 архівних зібрань, які складаються з особистих паперів, кореспонденції, рукописів, дисертаційних досліджень та ін.¹⁹

У 1988 р. в Едмонтоні (Канада) вийшов друком путівник по архівних та рукописних колекціях Музею-архіву УВАН у США²⁰, який, на жаль, на сьогоднішній день є недоступним для дослідників в Україні, оскільки не представлений у національних бібліотечних закладах.

Документи В. Винниченка, які також належать Музею-архіву УВАН, зберігаються в архівному відділі Бібліотеки Колумбійського університету. Слід відзначити, що при УВАН діє Комісія для збереження й вивчення спадщини В. Винниченка, зокрема, у 1983 р. УВАН спільно з Канадським інститутом українських студій було здійснено видання «Щоденника» В. Винниченка²¹.

Серед археографічних видань, здійснених УВАН у США разом з Бібліотекою ім. Симона Петлюри у Парижі, чільне місце посідають два томи документального збірника «Симон Петлюра. Статті, листи, документи»²². Крім того, було видано три томи «Джерел до новітньої історії України», документальну працю «Лєся Українка — хронологія життя і творчості» Ольги Косач-Кривинюк та ін. Спільним проектом Історичної секції УВАН та Українського історичного товариства (УІТ) стало видання збірки праць та документів відомого українського історика, одного з президентів УВАН Олександра Оглобина²³. Привагдливо слід зауважити, що частина архіву О. Оглобина, яка була передана УІТ фондоутворювачем, зберігається в Музеї-архіві УВАН у Нью-Йорку на основі окремої угоди між директором архіву В. Омельченком та УІТ²⁴.

Останнім часом збільшується значення зібраних у Музеї-архіві матеріалів через необхідність написання фундаментальної праці, присвяченої УВАН. Саме матеріали Музею-архіву являють собою безцінне джерело з історії створення та діяльності УВАН. Одним з важливих кроків на шляху до реалізації цього проекту стало об'єднання зусиль істориків УВАН та Українського історичного товариства, які розробили план опрацювання документальної історії УВАН на основі архівних матеріалів²⁵.

Нині Музей-архів ім. Дмитра Антоновича УВАН є найбільшою збіркою архівних, музейних та бібліотечних матеріалів української діаспори у світі. Його діяльність ґрунтується на традиціях, започаткованих представниками політичної української еміграції, які у період між двома світовими війнами доклали величезних зусиль для організації кількох українських архівних установ в Європі, зокрема, Музею визвольної боротьби України у Празі, Українського національного музею-архіву при Українському соціологічному інституті у Празі, Українського історичного кабінету при Міністерстві закордонних справ ЧСР, Бібліотеки імені Симона Петлюри у Парижі²⁶. Колекція Музею-архіву УВАН, як і зібрання переважної більшості інших документальних центрів українців у США (Українського музею-архіву у Клівленді, Українського національного музею у Чикаго, Архіву-музею ортодоксального релігійного центру в Баунд-Брук, Українського архіву-музею у Детройті та ін.)²⁷, має, за висловом Л. Винара, комбінований, «гібридний» характер²⁸. На відміну від України, де музеї, архіви та бібліотеки існують як окремі, самостійні заклади, закордонні українські документальні та бібліотечні центри, як правило, функціонують у формі «архівів-музеїв», «архівів-бібліотек», «бібліотек-архівів та художніх галерей» тощо. І це обумовлено не лише впливом американської архівної системи, але й традиціями міжвоєнних українських архівних осередків.

Важливим завданням українського архівознавства на сучасному етапі є інтеграція зусиль архівістів України та української діаспори, спрямованих на збереження, всебічне вивчення та введення до наукового та суспільного обігу національної історико-культурної спадщини. У зв'язку з цим вельми актуальним є налагодження конструктивного діалогу між Державним комітетом архівів України, архівними установами та українськими архівними центрами, заснованими українцями в різних країнах світу, і, в першу чергу, з Музеєм-архівом УВАН у США. Певні кроки в цьому напрямі вже здійснені, зокрема, 12 березня 2001 р. у Державному комітеті архівів України відбулася зустріч із Президентом УВАН у США п. Олексієм Біланюком, під час якої було обговорено проблеми удосконалення інформації про українські архівні центри в США, перспективи співробітництва в опрацюванні архіву УВАН²⁹.

¹ *Архівович О.* Українська Вільна Академія Наук в її історичному розвитку // Українська Вільна академія Наук: Ювілейне видання, присвячене двадцятиліттю діяльності. 1945–1965.— Нью-Йорк, 1967.— С. 9.

² *Міаковський В., Волошина О., Іванівська Т.* Музей-архів ім. Дмитра Антоновича (1945–1965).— Нью-Йорк, 1967.— С. 3.

³ *Лавриненко Ю.* Від пуделка до будинку з колонами (Етюд про один культурний подвиг) // Нові дні (Торонто).— 1972.— Лютий (№265).— С. 1.

⁴ Володимир Міаковський. Недруковане й забуте. Громадські рухи дев'ятнадцятого сторіччя, новітня українська література / За ред. Марка Антоновича.— Нью-Йорк: УВАН, 1984.— Т. 1.— 509 с.

⁵ *Вілюкін С.* Таємниці архівів не вічні... // Сучасність.— 1998.— №10.— С. 57–80.

⁶ *Матяш І.* Вадим Модзалевський і Володимир Міаковський: співпраця на ниві архівістики // Матяш І. Особа в українській архівістиці.— К., 2001.— С. 32–57.

⁷ *Антонович М.* 50-річчя Української Вільної Академії Наук // Український історик.— 1995.— №1/4.— С. 76.

⁸ *Луцький Ю.* Початки «Анналіс» // Український історик.— 1995.— №1/4.— С. 85.

⁹ *Лавриненко Ю.* Від пуделка до будинку з колонами (Етюд про один культурний подвиг) // Нові дні (Торонто).— 1972.— Лютий (№265).— С. 2.

¹⁰ *Маруняк В.* Українська еміграція в Німеччині і Австрії по другій світовій війні. Роки 1945–1951.— Мюнхен, 1985.— Т. 1.— С. 180.

¹¹ Ukrainian Academy of Arts and Sciences // Encyclopedia of Ukraine / Ed. by Danulo Husar Struk.— Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press Inc., 1993.— Vol. 5. (St-Z).— P. 346.

¹² *Міаковський В., Волошина О., Іванівська Т.* Музей-архів ім. Дмитра Антоновича...— С. 5–6.

¹³ *Міаковський В.* Дмитро Антонович.— Вінніпег, 1967.— С. 35.

¹⁴ Там само.— С. 37.

¹⁵ *Волошина О., Іванівська Т., Міаковський В.* Музей-архів ім. Дмитра Антоновича в роках 1966–1968 // Вісті УВАН (Нью-Йорк).— 1970.— Ч. 1.— С. 50.

¹⁶ Там само.— С. 51–53.

¹⁷ *Ізарський О.* Володимир Міаковський: Зустрічі й листи // Сучасність (Мюнхен).— 1972.— Ч. 6 (138).— С. 49–50.

¹⁸ Там само.— С. 52.

¹⁹ Wynar Lubomyr R. Preservation of the Cultural Heritage: Ukrainian Archives, Libraries and Museums in the United States // Ethnic Forum.— Kent: Kent State University, 1995.— Vol.15.— No. 1/2.— P. 92.

²⁰ Guide to the Archival and Manuscript Collection of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences in the USA / Comp. by Yury Boshyk.— Edmonton: University of Alberta, 1988.

²¹ Див.: *Винниченко В.* Щоденник / Упоряд. Г. Костюк.— Едмонтон: КІУС: УВАН, 1983.— Т. 1–2.

²² Симон Петлюра. Статті, листи документи.— Нью-Йорк: УВАН у США, Бібліотека ім. Симона Петлюри в Парижі, 1956.— Т. 1; 1979.— Т. 2.

23 *Оглоблин О.* Студії з історії України. Статті і джерельні матеріали / За ред. *Л. Винара*.— Нью-Йорк; Київ; Торонто, 1995.— XLVII, 419 с.

24 *Л.В. [Винар Л.]* Бібліотеки і архівні фонди УТГ // *Український історик*.— 1998.— №1/4.— С. 353.

25 Діяльність Історичної секції УВАН у США: 1994–1995 // *Український історик*.— 1995.— №1/4.— С. 367.

26 Докл. про історіографію проблеми див.: *Палієнко М.Г.* Українські архівні центри за кордоном: історіографічний аспект проблеми // *Вісник Київсь-*

кого національного університету. Історія.— К., 2001.— Вип. 54.— С. 42–46.

27 Докл. про історію створення та діяльність українських архівів у США та Канаді див.: *Палієнко М.Г.* Українські архівні осередки в Північній Америці // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики.— Чис. 6(7): У 2-х ч.— К., 2001.— Ч. 2.— С. 253–265.

28 *Wynar Lubomyr R.* Preservation of the Cultural Heritage.— Р. 82.

29 *Вісник Державного комітету архівів України*.— 2001.— Вип. 1(5).— С. 83.

Грина Матяш

РОЛЬ «COLLOQUIA JERZY SKOWRONEK DEDICATA» У РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА АРХІВІСТІВ

31 травня – 1 червня 2002 року в мальовничій місцевості Попово під Варшавою відбулися чергові Скворонківські читання («Colloquia Jerzy Skowronek dedicata») — VIII Міжнародна конференція архівів країн Центральної і Східної Європи. Започатковані в середині 1990-х років, зустрічі архівістів у Польщі на початку ХХІ століття стали вже традиційними й посіли помітне місце в розвитку міжнародного співробітництва.

Цикл конференцій архівів Центральної і Східної Європи, ініційованих керівником архівної служби Польщі, архівістом зі світовим ім'ям проф. Єжи Скворонек, розпочався 28 вересня — 1 жовтня 1995 року зустріччю в м. Стара Весь, присвяченою колишнім робітничим і комуністичним партіям, припинення діяльності яких після краху соціалістичної системи і СРСР поставило серйозні проблеми перед архівною спільнотою. Організували й провели першу конференцію Генеральна дирекція державних архівів Польщі та Архів нових актів у Варшаві за підтримки Міжнародної ради архівів, Фонду ім. Стефана Баторія, Польського комітету наукових досліджень та Європейського центру Варшавського університету. В обговоренні актуальних проблем архівістики взяли участь 28 польських архівістів та 26 представників архівів 13 країн: Болгарії, Естонії, Литви, Латвії, Румунії, Франції та ін. Україну представляли директор ЦДАГО України, доктор історичних наук Р.Я. Пиріг, який виступив з доповіддю «Архіви Компартії України: проблеми інтеграції в систему державної архівної служби» та директор Держархіву Кримської області Л.В. Гурбова, що висвітлила деякі питання розсекречування документів колишніх партійних архівів. Обговорення визначених програ-

мою 15 доповідей і 32 наукових повідомлень засвідчило, що конференція стала «первою столь широкомасштабной экспертизой архивов бывших коммунистических партий во всех европейских странах бывшего коммунистического лагеря (за исключением бывшей ГДР, Венгрии, Хорватии, Новой Югославии и Албании)»¹. Відтак викристалізувалося нагальне завдання: забезпечення збереженості архівної спадщини партійних організацій, найшвидша інтеграція цих документальних комплексів до національних та світового архівних ресурсів, створення повноцінних умов доступу до цієї інформації з науковою і суспільною метою. Важливим кроком в інтеграції зусиль архівних служб європейських країн було рішення конференції щодо створення першого міжнародного архівного довідника про архіви колишніх комуністичних партій в країнах Центральної і Східної Європи, розроблення міжнародного стандарту описання архівних фондів колишніх компартій, систематичного проведення міжнародних конференцій і тематичних семінарів у такому форматі.

Підтвердженням дезовіті рішень і намірів організаторів та учасників конференції стало проведення наступної зустрічі 28–30 червня 1996 р. в м. Пулаві, присвяченої питанням впливу на становище архівів політичних і суспільних змін. Обговорення проблем показало, що архівне законодавство в центральній та східноєвропейських країнах великою мірою відповідає принципам і механізмам управління архівами в Європі. Було також підтримано ідею систематичності проведення конференцій. Отже, зібрання поступово набували періодичності.

Після передчасної трагічної смерті Генерального директора державних архівів Польщі, проф. Єжи Скворонек на знак визнання його